

VÝKONNOSTNÉ ZMLUVY SAV 2024–2026

Stratégia organizácie SAV

Filozofický ústav SAV, v. v. i.

Základné informácie o v. v. i.

Názov

Filozofický ústav SAV, v. v. i.

Štatutárny zástupca

doc. Mgr. Richard Sťahel, PhD.

Adresa

Klemensova 19, 811 09 Bratislava, Slovenská republika

Kontaktné údaje

filosekr@savba.sk, +421 910 210 590

Webová stránka

www.fiu.sav.sk

Dátum

15. 12. 2025

STRATÉGIA Filozofického ústavu SAV, v. v. i.

Kľúčové prvky stratégie do konca roku 2029

Hlavné smerovanie v.v.i.:

Filozofický ústav SAV, v.v.i. uskutočňuje základný výskum v odbore filozofia a príbuzných humanitných vedách, ktorý je relevantný na medzinárodnej a národnej úrovni, umožňuje účasť v európskych a svetových výskumných tímoch, ale je zároveň prínosný aj pre slovenské vedecké prostredie a tiež riešenie kultúrnych a sociálnych problémov slovenskej spoločnosti, ako aj pre aktuálne ekonomické a politické diskusie.

Stručná analýza súčasného stavu:

Filozofický ústav SAV v uplynulých rokoch stabilizoval svoju personálnu a organizačnú štruktúru, čo sa odrazilo vo zvýšenej kvalite publikácií a rastúcom počte citácií. Ústav dosahuje vysokú mieru internacionalizácie medzi vedeckými pracovníkmi aj doktorandami a jeho členovia sa aktívne zapájajú do medzinárodných výskumných sietí.

Pokračuje kvalifikačný rast vedeckých pracovníkov, ako aj miera ich zapojenia do medzinárodných výskumných sietí.

Slabou stránkou je zatiaľ obmedzená účasť na riešení významných zahraničných projektov. Ústav však postupne zvyšuje podiel podaných medzinárodných projektov. Medzinárodný hodnotiaci panel ústavu tiež odporúča výber niekoľkých základných tém a smerov, ktoré by ústav sledoval ako celok, aj keď si jednotliví výskumníci zachovávajú autonómiu pri výbere konkrétnych prípadov (problémov) a metód.

Hlavné ciele do konca roku 2029:

Na základe dlhoročného výskumu a v zmysle odporúčania Medzinárodného hodnotiaceho panelu sa identifikovali tri hlavné tematické okruhy, ktoré integrujú výskumné aktivity ústavu a umožňujú synergické prepojenie medzi disciplínami.

Ciele výskumu v zmysle výskumnej a publikačnej praxe odboru formulujeme vo forme výskumných otázok, dominujúcich v nosných oblastiach výskumu.

1. Dejinnofilozofický výskum moderného európskeho a slovenského myslenia

Najstaršou oblasťou výskumu sú dejiny filozofie v európskom (svetovom) a slovenskom kontexte. Výskum sa sústreďí na vývoj kontinentálneho filozofického myslenia 19. a 20. storočia, pričom sa osobitná pozornosť venuje dejinám slovenského filozofického a politického myslenia v tomto období, a to so zámerom identifikovať premeny ideí, diskurzov a ich vplyv na verejný život a sebaidentitu spoločnosti.

Cieľom výskumu v tomto tematickom okruhu je koncepčne odpovedať na nasledujúce výskumné otázky:

- Ako filozofické systémy 19. a 20. storočia formovali rámce verejného diskurzu a predstáv o spoločnosti a kultúre v 20. storočí, resp. aký mali vplyv na sebaidentitu modernej európskej a slovenskej filozofie?
- Nakoľko sú filozofické iniciatívy 19. a 20. storočia relevantné pre opis a vysvetlenie súčasných spoločenských fenoménov a aktuálnych vývojových trendov spoločnosti, vedy a kultúry?

2. Filozofické skúmanie človeka a spoločnosti

Výskum v tejto oblasti sa zameriava na sebaepochopenie človeka (filozofickú antropológiu) a spoločnosti (sociálno-politickú filozofiu) v súčasnej civilizačnej situácii a v epochách, ktoré ju priamo ovplyvnili. Identifikuje zdroje obrazov človeka a sveta, napätia medzi inováciami a tradíciami a rozličnými kultúrami, a s tým súvisiace procesy tvorby identity. Analyzuje rozličné aspekty ľudsko-právnej problematiky a možnosti autonómie subjektu, na ktorého utváraní sa podieľa tak kríza životného prostredia a transformácie hodnôt spoločnosti (smerom k produktivizmu a konzumerizmu), ako aj rozvoj nových technológií (digitalizácia a umelá inteligencia; právne, morálne a environmentálne aspekty rozvoja a využívania týchto technológií).

Cieľom výskumu v tomto tematickom okruhu je koncepčne odpovedať na nasledujúce výskumné otázky:

- a) Ako sa mení obraz (sebapochopenie a sebainterpretácia) človeka v kontexte napätia medzi inováciami a tradíciami?
- b) Ako sa poznatky vied o systéme Zeme o antropogénnych vplyvoch na stabilitu planetárneho systému (antropocénna situácia; klimatická zmena) premietajú do sebachápania človeka, spoločnosti a obrazu sveta?

3. Filozofické skúmanie normativity a sociálno-politických a etických konzekvencií nových technológií

Problematika normativity, jej zdrojov, podôb a funkcií je spoločným menovateľom teoretických, aj praktických filozofických disciplín s presahom smerom k sociálnym a humanitným vedám. Presah k technickým vedám sprostredkováva rozvoj filozofie umelej inteligencie so špecifickým zameraním na etiku umelej inteligencie (výskum priradovania zodpovednosti v dôsledku vývoja, nasadzovania a používania umelej inteligencie). Zároveň s tým sa výskum v tejto oblasti zameriava na problematiku vplyvu moderných technológií na spoločenské a prírodné prostredie a utváranie metodologických základov analytickej, sociálnej, politickej, interkultúrnej a environmentálnej filozofie a analýzu vplyvov technológie umelej inteligencie na životné prostredie.

- a) Aké je postavenie normativity v spoločnosti a ako sa jej pravidlá a hodnoty prejavujú v etike, práve a kultúre?
- b) Aké sú možnosti umelej inteligencie pri riešení problémov vzťahu spoločnosti a životného prostredia?
- c) Aké sú zásady filozofie umelej inteligencie, s dôrazom na etiku umelej inteligencie?

4. Synergia a interdisciplinárnosť

Tieto tri tematické okruhy umožňujú užšie vzájomné prepojenie jednotlivých oblastí výskumu na ústave a vytvárajú predpoklady interdisciplinárneho prístupu, umožňujúceho tvorivú interakciu s akademickými inštitúciami v zahraničí, ako aj s inými ústavmi SAV, a to nielen v oblasti humanitných a spoločenských vied, ale aj iných disciplín.

5. Očakávaný dopad

- Posilnenie medzinárodnej viditeľnosti ústavu a jeho renomé ako excelentného vedeckého pracoviska.
- Jasné a merateľné výstupy: publikácie, projekty, spolupráce a transfer poznatkov.
- Zlepšenie integrácie a koordinácie výskumných aktivít medzi pracovníkmi a oddeleniami.
- Zvýšenie spoločenského dopadu výskumu prostredníctvom analýz etických, environmentálnych a kultúrnych otázok a ich diseminácie z vedeckého do verejného diskurzu.

Kľúčové aktivity a opatrenia potrebné pre zabezpečenie naplnenia cieľov v.v.i.:

Projektová stratégia ústavu sa sústreďuje na to, aby všetky oblasti výskumu realizované na ústave boli pokryté národnými a podľa možnosti aj medzinárodnými grantami. Projekty pripravené a realizované vedeckými pracovníkmi ústavu odrážajú aktuálne trendy v základnom výskume a v závislosti od možnosti jednotlivých výskumných oblastí zahŕňajú aj aplikovaný výskum. Plánujeme pokračovať v príprave a riešení projektov v rámci národných grantových schém APVV a VEGA. Rovnako bude pokračovať úsilie PhD študentov ústavu o získavanie Doktgrantov, mladých vedeckých pracovníkov o získanie Schwarzovho štipendia – v oboch týchto schémach má ústav pomerne vysokú úspešnosť. Ústav má skúsenosti s pôsobením úspešných žiadateľov v rámci schém SASPRO a SASPRO 2, aktuálne na ústav nastupuje úspešný žiadateľ v rámci schémy IMPULZ. Ústav má tiež dlhodobé skúsenosti so schémami medziakademickej spolupráce a NŠP (SAIA), cez ktoré každoročne vedeckí pracovníci ústavu a zahraniční postdoktorandi a vedeckí pracovníci realizujú štipendijné pobyty. Medzinárodne sa vedeckí pracovníci ústavu plánujú naďalej zapájať do projektových schém, s ktorými už majú viacero úspešných skúseností, ako sú COST a John Templeton Foundation, ale tiež projekty John Simon Guggenheim Foundation. Zvýšené úsilie smeruje k získaniu projektov v rámci schémy Horizon Europe.

Publikačná stratégia sa zameriava na pokračovanie spolupráce s prestížnymi vydavateľstvami, ako sú Brill, Cambridge University Press, De Gruyter, Oxford University Press, Palgrave Macmillan a Routledge. Štandardom je publikovanie výsledkov výskumu v domácich i zahraničných indexovaných časopisoch. Väčší dôraz sa pritom kladie na publikovanie v periodikách indexovaných

v Q1 a Q2, ale aj v Nordic list 1 a 2. Prevažná časť publikačných výstupov pracovníkov ústavu, a to tak monografií, ako aj časopisecky publikovaných štúdií, vychádza v zahraničí, väčšinou v anglickom jazyku. Táto praktika je integrálnou súčasťou publikačnej stratégie ústavu a je všestranne podporovaná.

Ústav dlhodobo rozvíja spoluprácu s domácimi, ale aj zahraničnými vedeckými a vzdelávacími pracoviskami. V tomto kontexte si ústav kladie za cieľ zvýrazniť svoj medzinárodný profil. Stratégia na dosiahnutie tohto cieľa spočíva v posilnení medzinárodnej spolupráce; uľahčení sťaží odborníkov; spoločnom písaní a editovaní prác so zahraničnými odborníkmi; iniciovaní výskumných projektov so zahraničnými vedcami; účasti na medzinárodných konferenciách, workshopoch a podobných podujatiach.

Výskumná stratégia predpokladá spoluprácu medzi jednotlivými oddeleniami ústavu, ako aj spoluprácu s ďalšími ústavmi SAV, medzinárodnými výskumnými centrami a slovenskými a zahraničnými univerzitami.

Implementácia a riadenie stratégie:

Stratégia je implementovaná do všetkých vnútorných procesov ústavu a pravidelne je komunikovaná na celoústavnej úrovni ako aj v oblasti riadenia činnosti oddelení a napokon aj v rovine personálnej politiky a odmeňovania pracovníkov ústavu. Stratégia sa premietla aj do vnútorných predpisov ústavu, predovšetkým však do predpisu č. 5/2022 (Pravidlá hodnotenia vedeckých pracovníkov FiÚ SAV, v.v.i.), na základe ktorého sú každoročne Atestačnou komisiou posudzované a hodnotené všetky aktivity pracovníkov ústavu. Výsledky tohto hodnotenia sú následne podkladom pre motivačné odmeňovanie vedeckých pracovníkov.

Stratégia je každoročne prehodnocovaná a aktualizovaná pri príprave Správy o činnosti ústavu, pričom sa berú do úvahy jednak dosiahnuté publikačné výsledky, ako aj meniace sa externality.

Dlhodobejšia ambiciózna vízia

Hlavné smery rozvoja v.v.i.:

Dlhodobým cieľom ústavu je zvyšovanie kvality publikačných výstupov pracovníkov ústavu a tiež zvýšenie úspešnosti pri získavaní projektového financovania výskumu, a to predovšetkým zahraničného. Cieľom je tiež zvýšiť viditeľnosť a reputáciu ústavu na globálnej scéne.

Ďalším dlhodobým cieľom je udržanie vysokej úrovne internacionalizácie personálneho obsadenia ústavu, ale aj zvýšenie atraktivity ústavu ako pracoviska poskytujúceho možnosti osobnostného a vedeckého rastu mladým vedeckým pracovníkom.

Strategickým cieľom ústavu je aj ďalší rozvoj dvoch vydávaných časopisov – Filozofia a Organon F – ktoré sú nielen indexované vo všetkých relevantných vedeckých databázach, ale majú aj nezastupiteľný význam pre formovanie odboru filozofia na Slovensku a do nemalej miery aj slovenskej akademickej kultúry.

Rozvoj ľudských zdrojov:

Strategickým cieľom ústavu je udržať a v rámci možností rozšíriť počet vedeckých pracovníkov s dôrazom na zvýšenie podielu zamestnancov financovaných z projektových zdrojov.

Ústav má dlhodobo vysokú úroveň internacionalizácie (podiel zahraničných vedeckých pracovníkov zamestnaných na ústave je 20 % a podiel zahraničných doktorandov 23 %). Ústav je otvorený pre výskumníkov zo zahraničia, vrátane slovenských občanov vracajúcich sa po štúdiu alebo dlhšom výskume v zahraničí. Ústav prijíma doktorandov a vedeckých pracovníkov zo zahraničia na kratšie aj dlhšie výskumné pobyty.

Jedným z nosných pilierov činnosti ústavu je doktorandské štúdium, ktoré sa realizuje v spolupráci s Katedrou filozofie a dejín filozofie FiF UK v Bratislave a Katedrou filozofie FF UPJŠ v Košiciach. Stratégiou ústavu je zachovanie vysokej miery internacionalizácie tohto štúdia rovnako ako priame zapájanie PhD študentov do výskumnej a projektovej činnosti realizovanej na ústave.

Vzhľadom na skúsenosti s problematikou administratívneho zabezpečenia práce zahraničných vedeckých pracovníkov bude ústav vynakladať cieľenú snahu o prípravu vlastných doktorandov (hoc i z medzinárodného prostredia) pre následný nástup na post-doktorandské pozície, čím sa zabezpečí aj plynulosť generačnej obmeny a kontinuita výskumu.

Plánovaný/očakávaný spoločenský a/alebo ekonomický dosah v.v.i.

Súčasťou stratégie ústavu je aj zvýšenie spoločenského dopadu výskumov realizovaných na ústave. Vzhľadom na povahu a tematické zameranie výskumu na ústave je najvhodnejší spôsob prenosu získaných poznatkov do verejnej diskusie prostredníctvom odborných textov vedeckých pracovníkov ústavu publikovaných v tlačových médiách s celoštátnym dosahom alebo osobnou účasťou vedeckých pracovníkov ústavu v programoch vysielaných vo verejnoprávnych, komerčných alebo elektronických médiách s celoštátnym dosahom. Ďalšou formou zvyšovania spoločenského dopadu je účasť vedeckých pracovníkov ústavu vo verejných diskusiách organizovaných občianskou spoločnosťou a kultúrnymi organizáciami, ako aj na podujatiach ako letné festivaly a filozofické letné školy. Dôležitou formou vytvárania spoločenského vplyvu je členstvo vedcov v poradných výboroch a odborných komisiách štátnej a verejnej správy, verejných univerzít alebo organizácií ako UNESCO, prostredníctvom ktorých majú možnosť ovplyvňovať tvorbu koncepčných dokumentov alebo aj konkrétnych politík príslušných orgánov.